

POSTANOWIENIE

26 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Karol Weitz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 26 stycznia 2024 r. w Warszawie
zażalenia T.C.

na wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie

z 24 czerwca 2022 r., I AGa 50/22,

w sprawie z powództwa A.G.

przeciwko T.C.

o wydanie ewentualnie o zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok, pozostawiając rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu
kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Powódka L.G. w pozwie skierowanym przeciwko T.C. domagała się nakazania pozwanemu, aby wydał jej określone w pozwie ruchomości składające się na [...] w terminie 7 dni od uprawomocnienia się wyroku, ewentualnie zasądzenia na jej rzecz od pozwanego kwoty 750 000 zł. Wyrokiem z 22 czerwca 2021 r. Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo w części dotyczącej nakazania pozwanemu wydania powódce wskazanych w powództwie ruchomości (pkt I), oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt II) i orzekł o kosztach procesu (pkt III). Sąd ustalił, że powódka, jako właścicielka elektrowni wodnej [...] maja 2013 r. zawarła ze spółką M. umowę, na podstawie której powódka przekazała tej spółce własność urządzeń elektrowni wodnej przy ulicy [...] oraz przeniosła na spółkę prawa z umów, koncesji i decyzji administracyjnych (dalej jako „Umowa”). Strony

ustaliły, że spółka dokona modernizacji elektrowni – do czasu jej zakończenia powódka miała otrzymywać wynagrodzenie w wysokości 100 % przychodów z sprzedaży energii wraz z tzw. zielonymi certyfikatami w okresach postoju wynikającego z technicznych potrzeb modernizacji. Strony postrzegały Umowę jako quasi dzierżawę. W przypadku braku płatności ze strony spółki miał nastąpić zwrot urządzeń i dokumentacji pismami z 20 stycznia 2015 r., i z 2 lutego 2015 r. spółka M. wypowiedziała Umowę, co powódka uznała za bezskuteczne w piśmie z 1 lutego 2015 r. Dowiedziawszy się jednak następnie o zamiarze sprzedaży przez spółkę M. urządzeń elektrowni powódka pismem z 25 marca 2019 r. wypowiedziała Umowę. W dniu 18 kwietnia 2019 r. spółka M. sprzedała elektrownię T.C.

Apelację od wyroku z 22 czerwca 2021 złożył pozwany Sąd Apelacyjny w Szczecinie wyrokiem z 24 czerwca 2022 r. uchylił zaskarżony wyrok w punktach I, III i IV i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Szczecinie do ponownego rozpoznania.

W toku postępowania apelacyjnego w miejsce zmarłej powódki wstąpił jej następca prawny T.G.

Sąd Apelacyjny ocenił, że sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. w odniesieniu do trzech kwestii. Po pierwsze nie dokonał szczegółowej analizy charakteru prawnego Umowy przy uwzględnieniu stanowisk stron wyrażanych w tym zakresie oraz poszczególnych postanowień umownych i przepisów prawa dotyczących umów nazwanych. Po drugie Sąd pierwszej instancji ograniczył się do uznania, że w sprawie doszło do wypowiedzenia Umowy bez jakiegokolwiek analizy tego, czy z uwagi na charakter Umowy i właściwe regulacje prawne powódce przysługiwało uprawnienie do wypowiedzenia Umowy. Po trzecie. Według Sądu Apelacyjnego sąd pierwszej instancji nie poczynił ustaleń faktycznych co do istnienia ruchomości, których wydania domagała się powódka i – w konsekwencji - co do tego, czy w ogóle istnieje przedmiot orzekania.

Po obszernym wywodzie, w którym Sąd Apelacyjny przedstawił swoje stanowisko w powyższych kwestiach, Sąd ten uchylił zaskarżony wyrok

w punktach I, III i IV z powodu nierozpoznania istoty sprawy i przekazał sprawę Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Zażalenie na wyrok z 24 czerwca 2022 r. złożył pozwany. Zarzucił naruszenie art. 384 §4 k.p.c. i wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jeżeli Sąd drugiej instancji ocenił, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, i na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. uchylił zaskarżony apelacją wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, kognicja Sądu Najwyższego rozpoznającego zażalenie wniesione na podstawie art. 394¹ §1¹ k.p.c. obejmuje zbadanie, czy zaistniała w sprawie sytuacja procesowa należy do kategorii sytuacji polegających na nierozpoznaniu istoty sprawy (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, OSNC 2013, Nr 4, poz. 54; z dnia 10 stycznia 2013 r., IV CZ 166/12, nie publ.; z dnia 5 lipca 2013 r., IV CZ 65/13, nie publ.; z dnia 5 marca 2015 r., V CZ 126/14, nie publ.).

Kategoria sytuacji, które kwalifikowane są jako przypadki nierozpoznania istoty sprawy w rozumieniu art. 384 § 4 k.p.c., powinna być ujmowana ściśle i nie należy rozszerzać jej poza wypadki, w których dochodzi do rozstrzygnięcia o roszczeniu przedstawionym pod osąd bez rozpoznania jego podstawy faktycznej i dokonania jego oceny prawnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2019 r., I CSK 231/19, nie publ.).

Do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wtedy, gdy Sąd pierwszej instancji zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, błędnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna unicestwiająca roszczenie albo przesłanka wykluczająca jego skuteczne dochodzenie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2015 r., V CZ 126/14, niepubl.). Przykładem jest oddalenie powództwa z powodu błędnego uznania, że dochodzone roszczenie jest przedawnione (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, niepubl.), przy założeniu jednak, że sąd, przyjmując przedawnienie dochodzonego roszczenia, nie zbadał uprzednio jego istnienia (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2017 r., II CZ

146/16, nie publ., z dnia 20 grudnia 2018 r., II CZ 79/18, nie publ., z dnia 25 stycznia 2019 r., IV CZ 82/18, nie publ.).

Nie można mówić o nierozpoznaniu istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. w sytuacji, w której sąd pierwszej instancji - w ocenie sądu drugiej instancji - zbadał podstawę faktyczną roszczenia w niepełnym zakresie, nie przeprowadził wszystkich dowodów, wadliwie ocenił przeprowadzone dowody lub przyjął wadliwą ocenę prawną roszczenia. W takiej sytuacji nie można przyjąć, że sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, gdyż zbadał - w graniach, w których uznał to za konieczne - podstawę faktyczną roszczenia, dopuścił określone dowody, dokonał oceny przeprowadzonych dowodów i przyjął określoną ocenę prawną roszczenia. Jeśli sąd drugiej instancji uznaje, że konieczne są dalsze ustalenia faktyczne co do danego roszczenia, potrzebne jest przeprowadzenie także innych dowodów, inaczej należy ocenić przeprowadzone dowody lub zasadna jest odmienna bądź pogłębiona ocena prawna roszczenia, wtedy powinien we własnym zakresie podjąć stosowne działania rozpoznając sprawę (art. 378 §1 k.p.c., por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2017 r., II CZ 146/16, nie publ., z dnia 20 grudnia 2018 r., II CZ 79/18, nie publ., z dnia 25 stycznia 2019 r., IV CZ 82/18, nie publ., wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2019 r., I CSK 231/19, nie publ. i postanowienie Sądu Najwyższego z 28 lutego 2020 r. I CZ 5/20 nie publ.).

W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy przeprowadził postępowania dowodowe, dokonał określonych ustaleń faktycznych oraz rozpoznał żądanie powództwa, przyjmując, że jest ono w znacznej mierze uzasadnione. Jeśli Sąd Apelacyjny nie zgadza się z ocenami Sądu Okręgowego lub uważa zakres poczynionych przezeń ustaleń za niewystarczający i dostrzega potrzebę pogłębienia analizy pewnych kwestii to na nim (Sądzie Apelacyjnym) właśnie spoczywał obowiązek, aby ewentualnie uzupełnić ustalenia faktyczne, a następnie w niezbędnym zakresie rozwinąć, uściślić lub rozbudować ocenę prawną roszczenia powódki.

W rozpatrywanej sytuacji nie można wobec tego przyjąć, że w pierwszej instancji doszło do nierozpoznania istoty sprawy w rozumieniu art. 384 § 4 k.p.c.

Sąd Apelacyjny, rozważając wskazane przez siebie kwestie (co po części uczynił w obszernym uzasadnieniu zaskarżonego wyroku), powinien we własnym zakresie wywieść określone wnioski odnoszące się do zasadności roszczenia powódki, dokonując w razie potrzeby w niezbędnym zakresie dodatkowych dalszych ustaleń faktycznych dotyczących tego roszczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2017 r., I CZ 1/17, nie publ., i z dnia 3 lutego 2017 r., II CZ 146/16, nie publ.). W systemie apelacji pełnej Sąd drugiej instancji kontynuuje - w granicach zaskarżenia - merytoryczne rozpoznawanie sprawy (por uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 r., Nr 6, poz. 55).

Gdy Sąd drugiej instancji, rozpoznając sprawę (art. 378 §1 k.p.c.), zmienia lub uzupełnia ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, wymaganie zaskarżalności orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji RP) i dwuinstancyjności postępowania sądowego (art. 176 ust 1 Konstytucji RP) nie zostaje naruszone (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 marca 2003 r., SK 8/02, OTK-A 2003, Nr 3, poz. 20, postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 maja 2013 r., Ts 216/12, OTK-B 2013, Nr 5, poz. 498, z dnia 6 października 2015 r., OTK-B 2015, Nr 5, poz. 446).

Zarzut naruszenia art. 386 §4 k.p.c. jest wobec tego trafny.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 394¹ § 3 oraz art. 108 § 2 w związku z art. 391 § 1, z art. 398²¹ i z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

(M.M.)

[ał]

